

Discussion ved Landhuusholdningselskabets Møder.

Mødet den 15de Februar 1865.

Hoffjægermester van Deurs til Bødstrup indlede en Discussion om Spørgsmaalet:

„Hvorledes foregaaer ialmindelighed Taxationen af faste Eiendomme, og hvorledes udføres de paa den meest hensigtsmæssige Maade?“
med følgende Foredrag:

Af Bestyrelsen er jeg opfordret til at indlede en Discussion om nogle Forhold i Landbovæsenet, der gribe ind saavel i det Offentlige, som Private, nemlig om Taxation af Landeieendomme især her i Sjælland, og idet jeg efterkommer denne Opfordring, tør jeg bede de ærede Herrer være overbærende med hvad jeg nu meddeler — i Henseende til Formen — da jeg ei før er fremkommet med Noget for denne Forsamling; med Hensyn til Realiteten — ja her mine Herrer! maa jeg bede dem tage min gode Villie for Evnen.

Hensigten med at udfinde en Landeieendoms Værdi ved Taxation vil i Almindelighed være:

at erfare hvad der kan gives for Eiendommen af en Kjøber, der ei før har staaet i Forbindelse med den,

at erfare hvad der efter gjeldende Lovbestemmelser bør gives for Eiendommen af den nuværende Besidder, der ifølge Contract har brugt den i længere eller kortere Tid, som f. Ex. af Fæstere og Leiere; og

at erfare, hvor betryggende Sikkerhed Eiendommen afgiver for i Samme attraaede eller allerede optagne Laan.

Hvad nu det første Tilfælde angaaer, da er det i Almindelighed en privat Sag, hvor det er vedkommende Kjøbers Erfaring og Dygtighed i at bedømme en Eiendoms Værdi, der gjør Udslaget, og hvor mange specielle Omstændigheder med Hensyn til Capital, Lyst til Eiendommen o. s. v. komme i Betragtning ved Værdiansættelsen, samt hvor det i Grunden er udenfor det Offentliges Interesse, om Værdiansættelsen bliver for høi eller lav.

Det Samme er ikke ganske Tilfældet, hvor Eiendommen efter gjældende Lovbestemmelser skal overdrages til Brugeren eller Besidderen, der i kortere eller længere Tid har staaet i Forbindelse med den, eller hvor, som man kalder det, tvungent Salg finder Sted, idet det Offentlige her er interesseret i, at baade Kjøber og Sælger opnaae deres Ret, saasom Kjøberen, der tilbydes Kjøb, bør give for Eiendommen hvad der efter Lovbestemmelserne og Omstændighederne bør gives, og Eieren, der tvinges til at sælge sin Eiendom, bør have for den hvad den efter de forhaandenværende Forhold er værd.

I sidstnævnte Tilfælde, hvor man ønsker at erfare hvor betryggende Sikkerhed en Eiendom afgiver for optagne eller attraaede Laan, er det af hyderste Vigtighed baade for det Offentlige og Private, der udblaaner store Capitaler, at erfare Eiendommens virkelige Værdi, eller hvad Eiendommen under sædvanlige og almindelige Forhold kan afgive i Nettoindtægt, og det ei alene for et enkelt Aar, men for et længere Tidsrum. Her forekommer hvad man i Almindelighed kalder: Taxationer til Prioritetsefterretning.

Ligesom det er af Vigtighed, at Værdiansættelserne af Eiendommene ere saa nøiagtige som muligt, saaledes er det af Betydning, at Taxationerne i et vist District eller en vis Landsdeel ere eensartede baade med Hensyn til det Formelle og det Reelle. Den samme Form ved mange forskjellige Forretninger letter meget bethdeligt Oversigten for dem, der skulle gjennem-

gaae dem og derefter bedømme Sikkerheden, hvilket ligeledes er Tilfældet med Realiteten, idet f. Ex. de antagne Priser for Korn og andre Produkter, Indtægt af Besætning under almindelige Forhold, Udgifter til Folkeløn, Driftsomkostninger o. s. v. bør være forholdsmæssig eens, forsaavidt locale Forhold herfor ei lægge Hindringer iveien.

Jeg tillader mig her at gjøre den Bemærkning, at Bestyrelsen for Distrikternes Kreditforening aarligt for deres Taxatorer bekendtgjør bestemte Priser for de forskjellige Sorter Korn, efter hvilke Priser Taxationerne foretages; og jeg skal tillade mig at henstille til den ærede Forsamlings Overtøelse, nu eller senere, det Spørgsmaal: om det ei vilde være gavnligt at have fast ansatte Taxatorer for bestemte Distrikter.

Maaden hvorpaa Taxationer foregaae er i Almindelighed den, at Taxatorerne efterat have besøet Eiendommen og gjort sig bekendte med den, efter de foreliggende Oplysninger og Documenter affatte en Beregning over alle Indtægter og Udgifter ved Eiendommen, baseret paa de Priser, de for dette Tilfælde ere komne overeens om, og efter derved at have udfundet en Nettoindtægt, betragte dette som Renten à 4 pCt. af Eiendommens Capitalværdi.

Denne Fremgangsmaade formenes unægtelig at være den rigtige, forudsat at rigtige Middelspriser ere ansatte og at der er taget Hensyn til almindelige Forhold, ei til specielle, idet disse, f. Ex. en Eiers større eller mindre dygtige Personlighed, større eller mindre Capital, Eiendommens for stærke eller for slappe Drift o. s. v. kunne gjøre et betydeligt Udslag.

Anvendes saadan Taxationsmaade, mener jeg, at det er meget vigtigt, at Taxatorerne paa nøiagtigste Maade medtage alle Indtægter ligesom alle Udgifter, og navnlig lade det være sig magtpaaliggende at medtage alle de Sidstnævnte, da det ved de allerfleste Tilfælde forekommer, at om Indtægterne end ikke ere ansatte for høie, ere Udgifterne derimod medregnede som oftest for lave. Blandt Udgifterne maatte Taxatorerne ved Beregningerne opstille en Sum til Mandts og Kones

Underholdning, eller for deres personlige Arbeide ved Eiendommen, Noget, der ofte forbigaaes, men urigtigt, da det vilde være ubilligt at forlange, at de skulle arbeide uden Løn, og saaledes alene leve af deres Capital.

Taxatorerne kunne vel modtage mundtlige Oplysninger for at sammenstille dem med hvad de selv have erfaret ved at beseie Eiendommen, men de bør fordre saameget muligt Documentation, bestaaende i Skjøder, Contracter, Skatteqvitteringsbøger, Matriculs-Kort og Udskrift af Matriculsberegningerne, for navnlig af Sidste, sammenholdt med Kortet, at erfare Eiendommens og dens forskjellige Jordarealers virkelige Størrelse og Bonitering. Matriculsboniteringen er efter min Formening en god Rettesnor at gaae efter, og dette saa meget meer, som den efter min Erfaring, der er temmelig udbredt, idet jeg i de sidste 4 til 5 Aar har deeltaget i Taxationer af omtrent 1000 Eiendomme, spredte omkring i Sjællands Stift, og ved dem altid benyttet Matriculstaxeringen — den er siger jeg — temmelig paalidelig; jeg har kun truffet en enkelt By i Nærheden af Roeskilde, hvor Taxterne efter min Formening vare ansatte for høie. Det ovenfor Fremførte gjelder Agerjorden især. Taxterne paa Engene ere vist efter deres nuværende Tilstand for høie, en ligefrem Følge af at Alt nu er meer udgravet og tørt, end da Taxterne bleve satte, og Engene som en Følge af denne Tørhed og uden at have erholdt den tilsvarende Cultur, ei nu afgive i Quantitet hvad de før have ydet.

Ved Fastsettelsen af de forskjellige Priser paa Produkter maatte Taxatorerne være enige om en antagelig Middelpriis, og navnlig for Korn, eller for Byg, som den Sæbeart, hvorefter Værdierne i Almindelighed beregnes, skal jeg formene, at Middelpriisen her i Sjællands Stift nu kunde ansættes til 4½ Rd. r.; og jeg kommer til denne Formening ved at see hen til Gjennemsnitspriser af forskellige sammenlagte Aars Capiteltaxt for Sjællands Stift. Lægger jeg Gjennemsnitspriis af de sidste 5 Aars Capitelstaxt, da bliver Prisen 4 Rd. 3 Mk.

2 Sk.; af 10 do. 4 Rd. 5 Mk. $9\frac{7}{10}$ Sk.; af 15 do. 4 Rd. $10\frac{2}{3}$ Sk.; af 20 do. 4 Rd. 3 Mk. $4\frac{9}{10}$ Sk.; af 25 do. 4 Rd. 1 Mk. $3\frac{6}{5}$ Sk. Gjennemsnittet af disse 5 Factorer bliver 4 Rd. 2 Mk. $12\frac{1}{3}$ Sk. Nogle have ogsaa brugt at tage 20 Mars Capitelstægt, ubelade det høieste og laveste Mars Priis og dividere Summen med 18, hvorved udkommer en Priis af 4 Rd. 3 Mk. $1\frac{1}{3}$ Sk. Jeg troer ved det Ovenansførte at godtgjøre, at der er al antagelig Grund til at ansætte Middelpriisen for Byg til 4 Rd. 3 Mk.

Efterat have udfundet Eiendommens Værdi under almindelige Forhold og taxeret den med tilhørende Besætning og Inventarium, hvis Tilstedeværelse maa forudsættes, naar Eiendommen skal taxeres paa ovennævnte Maade, maae Taxatorerne tage Hensyn til alle andre Omstændigheder, der kunne bevirke Forhøielse eller Nedsættelse i Eiendommens Værdi, f. Ex. Bygningernes meer eller mindre gode Beskaffenhed, Eiendommens Beliggenhed med Hensyn til Klimat- og Affætningsforhold o. s. v. Bestemmelsen af Ovennævnte vil med Hensyn til Værdiansættelsen for en stor Deel berøe paa Taxatorernes Skjøn, uden at en streng Beregning herover kan opstilles. Er Besætning og Inventarium ei tilstede, maatte de og ansætte en Sum, hvorfor Saadant kan anskaffes, til Afgang i Eiendommens opstillede Værdisum.

Ligesom den praktiske Landmand uden at opstille ovennævnte Beregning ved at tage Hensyn til visse Data, ofte kan efter en nogenlunde hurtig Calculé, opgive en Eiendoms Værdi temmeligt nøiagtigt, og ligesom have det paa Følelsen hvad Eiendommen er værd, saaledes kommer den øvede Taxator ved Praxis og Erfaring let ind paa Gjenveie, ad hvilke han opnaaer det samme Resultat som ved en vidtløftig speciel Beregning. Idet jeg tillader mig at erindre om, at her overalt er Tale om almindelige Forhold, at jeg ansætter Tidernes Gjennemsnitspriis for Byg til $4\frac{1}{2}$ Rd. samt alene taler om almindelige tiendepligtige Eiendomme her i Sjælland, navnligt Saadaane, der almindeligt kaldes Bønderjorder, skal

jeg anføre, hvorledes jeg ad en Gjenvei og ved Brug af forskjellige Factorer har udfundet Eiendommens Værdi ligesaa nøiagtigt, som om jeg havde opstillet en vidtløftig Beregning. Som 1ste Factor tager jeg Hartkornet, der ansættes til 1500 Rdlr. pr. Tønde, som 2den Factor det boniterede Areal, der ansættes til 300 Rdlr. pr. Tønde Land til Tact 24; og som 3die Factor det geometriske Areal, ansat til en Sum af de samlede forskjellige Priser paa de forskjelligt boniterede Arealer. Sammenlægges nu disse 3 forskjellige Factorer og divideres Summen med Factorernes Antal, da vil Eiendommens Værdi udfomme ligesaa nøiagtigt og til samme Størrelse, som om den var udfunden ved en vidtløftig speciel Beregning over alle Eiendommens Indtægter og Udgifter.

Muligt vil man indvende, at en Værdi, jeg her har opstillet, af 1500 Rdlr. for 1 Tønde Hartkorn saakaldet Bønderjord, ei stemmer med nuværende Priser for saadan Jord, idet der ofte i Handel og Wandel gives meget meer; jeg skal villigt indrømme, at det gives, men jeg er og af den Formening, at der efter de nuværende Forhold og efter det Trin, Agerdyrkingen staaer paa hos os, gives formeget, at de saaledes til høiere Priser kjøbte Eiendomme ei kunne forrente sig og at Kjøberne for dyrt betale den Levevei, de komme ind i.

Naar jeg har opstillet en Priis af 1500 Rdlr. for 1 Td. Hartkorn, da har jeg meent denne passende anvendt for de egentligt saakaldte Bøndergaard med fra 4 til 10 Tønder Hartkorn. Ere Eiendommene større eller mindre, vil Værdien af dem blive noget forandret og forhøiet paa Grund af flere Forhold og den Concurrence, der er om dem.

Tale vi derimod om Huse med Jord og Hartkorn, da kan man for disse ei opstille de samme Regler, som for Gaarde. Ved Gaarden er Jorden det Principale, Beboelsesleiligheden det Secundaire. Sidste medtages albrig ved Taxation af Gaarde. Gaardbesidderen lever af sin Jord alene, Huusbesidderen tillige af sit Arbeide; for ham er Beboelsen det Principale. Her lægges Vægt paa hvad denne er ham værd.

Som almindeligt troer jeg man kan under sædvanlige Forhold ansætte Beboelsesleiligheden for en Huusmandsfamilie til 8 Rd. om Aaret, eller til en Værdi af 200 Rd.; kommer en Have eller et lille Vænge til Huset, da noget meer. Hører der desuden Jord til Huset, da formener jeg, at man, efter den rene Indtægt eller Nytte, Huusmanden kan have af Jorden og med Hensyn til hans temmelig dyre Driftsomkostninger, da han altid maa leie til Pløining og Rjørsel, samt til at han ogsaa maa have Noget for sit personlige Arbeide ved Jorden, at man — siger jeg — kan ansætte Værdien for ham af 1 Tønde Land Middeljord til 200 Rd., høiere eller lavere efter Jordens Beskaffenhed og de meer eller mindre gunstige andre Forhold. Efter Hartkornet beregnet vil denne Priis langt overstige 1500 Rd. pr. Tønde. Høiere Priser end de nævnte gives rigtignok i Virkeligheden, vel især bevirket af den store Concurrence, der er om saadanne smaae Eiendomme.

Naar man nu vil indvende, at de anførte Værdier ere altfor lavt ansatte, deels efter hvad der i Almindelighed gives ved private Handler for de omhandlede Eiendomme, deels efter hvad disse, eller navnligt Dele af dem, udbringes til ved fra det Offentliges Side foretagne Expropriationer, da maa jeg svare: at jeg forhen har imødegaaet det første Tilfælde. Hvad det andet Tilfælde angaaer, da ere vel de Priser, der fremkomme ved Expropriationer, tilshneladende meget høie, men dette hidrører fra: deels at man gjerne lader det Offentlige betale godt, deels at der ved Expropriationer ofte stæer en bethdelig Skade paa den tilbageblivende Deel af Eiendommen og deels at der ved Beregningerne ikke for de en Eiendom frastaarne mindre Dele kan ansættes til Udgift fulde Driftsomkostninger, saasom Besidderen af en større Eiendom driver de dertil liggende Dele med forholdsmæssig mindre Arbeidskraft og Besætning.

For at tydeliggjøre, hvorledes man, som jeg før anførte, ad Gjenveie kan udfinde en Eiendoms Værdi, skal jeg tillade mig at anføre en af mig paa denne Maade foretagen Taxa-

tion af en Bondegaard, idet jeg bemærker, at alle Forhold ere almindelige og at den nødvendige Besætning og Inventarium er tilstede:

Gaardens Hartkorn er 6 Tdr. 4 Skp. 1 Fj.

$\frac{1}{2}$ Alb. à 1500 Rb. pr. Td. 9805 Rb.

Dens boniterede Areal er $33\frac{1}{2}$ Tdr. Land à

300 Rb. pr. Td. 10050 "

Dens geometriske Areal er:

23 Tdr. Land à 250 Rb. pr. Td. . . 5750 Rb.

10 " " " 200 " " " . . 2000 "

12 " " " 150 " " " . . 1800 "

12 " " " 100 " " " . . 1200 "

10750 "

ialt 57 Tdr. Land.

De 3 Factorer tilsammenlagte 30605 Rb.

Dg naar denne Sum divideres med Factorer-

nes Antal, udkommer Eiendommens Værdi til 10200 Rb.

Det er at sige: Brugeren skal, naar Renten af Eiendommens Værdicapital skal svares, aarligt erlægge. 408 Rb. „ Mk.

betale Amtstueffatter, der kunne ansættes

til 14 Rb. pr. Td. Hartkorn 91 " " "

betale 3de Tiender à 6 Skpr. Byg pr. Td.

Hartkorn for hver enkelt Tiende eller

15 Tdr. Byg à $4\frac{1}{2}$ Rb. pr. Td. . . 67 " 3 "

og betale Communesfatter og Byrder, ansatte

til 8 Rb. pr. Td. Hartkorn 52 " 3 "

ialt 619 Rb. „ Mk.

eller svare c. 11 Rb. pr. Td. Land Middelsjord og desuden udrede alle mulige Driftsomkostninger, for sig og Kone have Underhold og desuden have noget for Flib og Arbeide. Jeg troer ei, man under almindelige Forhold og Jordbrugsens nuværende Culturtrin kan fordre synderligt meer.

Mine Herrer! har jeg ved disse Yttringer bidraget til at indlede en Discussion om vore Taxationsforhold, vil det være mig kjær. Jeg maa, som før, bede Dem om Overbærelse med hvad jeg er fremkommen.

Profesor Sjørgensen finder af de i det indledende Foredrag anbefalede Momenter, der skulle tjene til Grundlag for Værdiansættelsen af Forbeholdene, Hartkornet og den boniterede Jord at være altfor eensartede Faktorer, til at kunne regulere hinanden tilbørligt; da der ligeoverfor disse to altsaa kun kommer til at staae det geometriske Areal, turde Matriklen let faae en noget for stor Indflydelse paa Bedømmelsen. Dog skal det indrømmes, at Hartkornsansættelsen i mange Tilfælde endnu er saa passende til de sande Forhold, at der ogsaa ad denne Vej ofte naaes et rigtigt Resultat.]

Capitain Buchwald troer nok, at vi paa Øerne i Reglen finde en god Overensstemmelse imellem Matriklen og Jordernes virkelige Værd; i Sjælland derimod er dette ikke Tilfældet. Ved at sammenligne de forskellige Herreder der indbyrdes, vil man see, at de Landinspecteurer, der i sin Tid foretog Matrikelarbejderne i Sjælland, have benyttet meget uoverensstemmende Maalestofke. I Røngsø-Herred t. Ex. er der sat en Trebiedeel mindre Hartkorn end i de tilstødende Herreder, — Egnen om Grenaa har kun halvt saa meget som den umiddelbart ved Randers.

Den anbefalede Ansættelse af 1500 Rd. som Værdien af en Tønde Hartkorn er sikkerlig især i Sjælland noget for lav, og vilde vistnok i de fleste Tilfælde blive betragtet som Skambud, isald det gjordes af en Kjøber. Selv i Sjælland have Fæstebønder ganske almindeligt betalt 10—12—1500 Rd. for 1 Td. Hartkorn af de Gaarde, hvortil de havde Fæsteret, og som saaledes maa beregnes at have en Værdi af henved 2000 Rd. pr. Td. Hartkorn mellem Mand og Mand; — paa Øerne sees jo frie Handler ikke sjældent at gaae op til 3—4000 Rd. pr. Td. Hartkorn.

Skal man end ikke stræbe ved Taxationen at spænde Prisen op til den yderste Grændse, saa maa man dog ei heller tabe af Sigte, at det ofte kan være til stor Skade for Vedkommende, at faae en ringere Burderingspriis anfat for sin Eiendom end den, der i Virkeligheden tilkommer den.

Gaardeier K. Pedersen anseer den her forhandlede Sag for at være af stor Vigtighed for vort agerdyrkende Land, især hvor Taxationen foranlediges ved et af de to i det indledende Foredrag sibstansførte Forhold (tvungent Salg og Dnske om Prioritetslaan).

Benytter man, som den foregaaende Taler, de Handler, som i de senere Aar ere affluttede underhaanden, til Udgangspunkt, vil man vistnok faae en Middelpriis for Tønde Hartkorn, der overgaaer den af Hoffjægermester v. Deurs angivne; men Kjøbernes specielle Liebhaber, slette Overflag, Speculation i den tilstede værende Kjøbelyst til Landeiendomme o. a. l. har meget almindeligt drevet Jordbesiddelsens Salgs værdi langt op over dens virkelige Værd, og denne sidste er det saavel for det Offentlige som for Private af største Vigtighed at faae angiven uden Overdrivelse, hvor der er Spørgsmaal om tvungent Salg eller Laans Optagelse.

Den i det indledende Foredrag omtalte „Gjenvei“, der kan benyttes af Taxatorerne, har Taleren i sin Praxis fundet særdeles hensigtsmæssig; ogsaa den har i Reglen givet ham et rigtigere Resultat end Specialberegningen.

Mod Beregningen efter Hartkornet kan der især i Jylland nok indvendes, at Culturen siden dets Ansættelse er fremskreden meget forskjelligt; men i den tredie Faktor, Eiendommens hele Arealstørrelse, Bedømmelse af Jordernes Gjødnings- og øvrige Kulturstand m. m., have vi jo Correctivet hertil, og man maa saa blot til sit Overflag sætte Taxterne efter Omstændighederne op eller ned.

Der er bleven bemærket, at Hartkornet og den boniterede Jord ere saa eensartede Begreber, at man ved deres særskilte Benyttelse ligeoverfor den egentlige Arealbedømmelse, stillede 2

sammenfaldende Faktorer imod 1. Endstjøndt man vist neppe med Rette ganske kan fratjende den en Forskjellighed, skal det dog henstilles til Overveielse, om man da ikke maaskee burde flaae dem sammen, hvorved kom 1 mod 1.

Capitain Jagd kan ikke slutte sig til Formeningen om, at der bør tillægges Hartkornet og den boniterede Jord saa stor Indflydelse paa Værdiansættelsen.

Ofte kan en driftig Mand give sin Eiendom en dobbelt eller tredobbelt forøget Værdi af blivende Character; den lave Hartkornsansættelse, der, ved at holde Byrderne forholdsvis smaa til Eiendommens tiltagne Produktionsevne, gjør den end yderligere værdifuld, vil saa kun være vildeblende ved Taxationen.

Det er stedsse, fortrinsviis for de mindre øvede Taxationsmænd, vanskeligt at bevare den ønskelige Overlegenhed og Selvstændighed ved Behandlingen af de mangfoldige mundtlige o. l. Oplysninger, de modtage; skulde det derfor ikke være tilraadeligt, at søge indført faste Taxatorer for større Kredse? Om Taxationen spændes lidt iveiret eller ei, er mindre væsentligt; i Praxis vil man saa i Almindelighed betale lidt over eller under den; at den bliver eensartet for store Districter, har derimod stor Vægt. Den nu saa hyppigt forekommende Ueensartethed giver en altfor ringe Sikkerhed, som virker skadeligt.

Det er noksom bekjendt, at Hartkornsprisen her i Landet er meget forskjellig, og den bør være det, da man vil finde Produktionen paa Gaardene saa ueensartet udviklet. Taleren kjender en Gaard, hvor i Løbet af en Snees Aar Meieriindtægten er forøget fra 16—1800 til c. 11,000 Rd. aarlig og Kornavlén fra 1500—2000 til c. 5000 Tdr.

Kammerraad Neergaard kan i alt Væsentligt henholde sig til den foregaaende Taler.

Den store Vanskelighed, som i den senere Tid har fundet Sted for Opnaaelsen af Prioritetslaan, hidrører upaatvibeligén fra den tilstedeværende Mistillid til Taxationerne, der ere

altfor ueensartede. Vedkommende kan nu efter Henvendelse til Øvrigheden i Reglen faae udmeldt til Taxationsmænd, hvem han ønsker, blot det er hæderlige Mænd, — og Begreberne om Eiendomsværdi ere vidt forskellige, som det kun altfor meget sees af de stedfindende Taxationer. Indførelsen af faste Taxationsmænd er sikkerlig derfor meget ønskelig. Efter Raadførelse med Sogneforstanderskaberne kunde Amtsrådene have at indstille til Indenrigsministeriet et Antal Mænd, som egne sig til Valg. Noget Eignende steer jo nu med Landvæfenscommissionerne.

Skulde Taxationerne opnaae den Betydning og Tillid, som de bør have og nu savne, maa en saadan Forandring af de bestaaende Forhold sættes i Værk.

Rammerraad Øvistgaard mener, at om 1500 Rd. pr. Td. Høstk. maaskee nok kan passe som gjennemgaaende Værdi i Sjælland, saa flaaer en saadan Forudsætning aldeles ikke til for Thylands Vedkommende, hvor man tidt seer en Eiendom betales dobbelt saa høit som en anden med det samme Hartkorn, men mindre Opdyrkning.

Det har jo saaledes Betydning for Jorden, om meget Korn bortføres derfra, eller om et stort Kvæghold foranlediger, at den ved rigelig Gjødning faaer god Erstatning, for hvad den aarlig yder. Lokalkundskab er derfor vistnok nødvendig for Taxatorerne.

Det gjælder ei alene at faae en virkelig paalidelig Taxation, men ogsaa en saadan, der nyder almindelig Tilltro at være det. For Øieblikket er der stor Mistillid tilstede, — sikkerligt langt udoer hvad der er berettiget, men som dog neppe vil overvindes uden en kraftig og forandrende Indgriben.

Sogneforstanderskaberne burde til Amtsrådet indstille dobbelt saa mange Mænd, som der skulde endeligen vælges. Ved i hver større Kreds at have en fast kongevalgt Formand, vil man sikke Institutionen større Anseelse.

Hoffjægermester v. Deurs beder ei at misforstaae hans Ytringer, som om han havde talt ogsaa om Thyland; der veed

han godt, at Forholdene ere heel andre end paa Sjælland, som han særlig har havt for Die.

Hvad angaaer den af Taleren almindelig benyttede Taxationsmaade, da anseer han den ikke for noget ubetinget Rigtigt, og troer mindst, at den vil passe overalt; den er imidlertid en Gjenvei, som Erfaringen har viist ham fører til samme Resultat som specielle Beregninger, under de Forhold, han har virket under.

Forslaget om Indførelsen af faste Taxationsmænd har hans udeelte Bifald.

Capitain Buchwald ønsker langtfra nogen særdeles høi Værdiansættelse af Hartkornet; at 1500 Rd. er temmeligt lavt, troer han dog, og har ikke villet lade det gaae uimodfagt hen, af Frygt for, at denne Priis skulde blive ligesom fastslaaet ved at udtales i det kongelige Landhuusholdningselskab. Det kunde blive en farlig Praxis, om saadanne Autoriteter, som ublaane paa Prioritet, — og hvoraf mange jo tilmed kun tør give en Deel af Taxationssummen, — sloge sig til No ved Ansættelsen af 1500 Rd. pr. Td. Htk., altsaa uden videre beregnede enhver Gaard paa 4 Tdr. Htk. til 6000 Rd. o. frdls.

Proprietair Nielsen stoler ikke engang for Sjællands — især det nordliges — Vedkommende ret meget paa Hartkornet. Matrikelstarten er sat for over 40 Aar siden, og Meget er siden opdyrket.

Han har oftere truffet den Mærkelighed, at Sandstrækninger, der ere omgivne af frugtbarere lerede Forder, ere satte til høiere Taxter end disse, der nemlig endnu vare uopdyrkede, da Taxterneattes.

Til Forslaget om faste Taxationsmænd kan han slutte sig; men da han troer, at Localkundskab er nødvendig for dem til at kunne røgte deres Hverv fyldestgjørende, holder han paa smaa Districter, hvorved man tillige opnaar at stulle hde ringere Reifegodtgjørelser.

Gaardeier R. Pedersen er rigtignok tilbeels optraadt til Forsvar for Taxation efter Hartkorn som en Faktor, men har

derved kun tænkt paa almindelige Forhold, hvor der ikke kan skjønnes at være indtraadt særdeles store Forandringer i Værdien efter Hartkornets Fastsættelse.

Som Forhold, der maae være bestemmende ved en Eiendoms Taxation, skal eksempelvis fremhæves:

Stedets Beliggenhed deels i Henseende til det nærmeste Affætningssted, hvis længere Afstand let kan ophæve Værdien af Jordens muligviis større Produktionsevne; — man seer jo hyppigt Gaarde paa 60—70—80 Tdr. Land drives fuldstændigt med 6 Heste, medens andre af samme Omfang kræve 8; — deels i Henseende til Bygningernes Plads i Lodden, som ligeledes har stor Betydning; — Lodder paa 60—80 Tdr. Land findes jo paa Grund af slet Udskiftning ikke sjældent med en Længde af en Fjerdingvei, og det U hensigtsmæssige i den dermed forbundne Form er jo indlysende, da den, foruden at give lange Veie, og hvad dermed følger, ligefrem forhindrer Afbenyttelsen af flere ellers sædvanlige Indtægtskilder. Paa Grund af Bogtningens Vanskelighed kan t. Ex. Sammeopdrættet ikke godt finde Sted paa lange Lodder.

Bygningernes gode eller slette Tilstand er jo alt nævnt af den første Taler.

Hartkornsansættelsens Anvendelse som en Faktor vil udenfor Kjøbenhavns nærmeste Omegn neppe kunne heelt fastes.

Byrder, saavel fasthvilende som Driftsomkostninger, beregnes og fradrages.

I nogen væsentlig Grad at tage de stete eller sandsynligt forestaaende Fremstridt i Culturstanden med i Beregning, lader sig neppe gjøre. Hvad den enkelte Mand kan udrette fremfor de fleste Andre, er hans særegne Capital. Er han selv fri Kjøber, bliver det hans egen Sag, om han vil medtage den i sit Overslag; ved tvingent Salg eller lignende bør det derimod neppe skee.

Udnævnelse af faste Taxatorer vil sikkerligen være heldig, da den nuværende Ordning ikke har Befolkningens Tillid.

Naar imidlertid flere Talere have lagt Vægt paa, at disse Mænd skulle besidde stedlig Kjendskab, advarer han imod at tage dette i indskrænket Forstand. Ved at vælge en Taxationsmand for hvert Sogn — eller to for hver Commune, — faaer man vistnok for mange, til at der virkelig opnaaes Gensartethed.

Kammerraad Qvistgaard havde ikke rettet sine første Bemærkninger om Forskjellen mellem Sjælland og Derne imod den ærede Indleder af Discussionen, som han vel forstod hovedsageligen talte om Forholdene paa Sjælland, men havde blot i Almindelighed villet fremhæve de anførte Omstændigheder.

Højjægermester Sehested frøgter for at give Hartkornet større Indflydelse end til ligefrem privat Veiledning for Taxator, som maa benytte det med Varsomhed og Omsigt. De alt anførte Exempler paa Hartkornets Forskjellighed kunne forsøges i det Uendelige; — han selv har en Gaard paa 9 Tdr. Hartkorn, hvorpaa holdes 40 Malkekøer.

Da Matrifikelen indførtes, var den en god Norm; men Forholdene have i høi Grad forandret sig siden, og Opgaven ved Værdiansættelsen er jo at angive, hvad Jorden kan producere for Tiden.

Det er sagt her, at man ikke tør ansætte Eiendommenes Værd efter den gængse Kjøbesum, — Taleren anseer den rettest bestemt ved den Capital, hvis 4 Procents Rente udvindes af Jorden.

Statsraad Valentiner anbefaler at have nogle Taxatorer for større og andre for mindre Eiendomme.

Ved Taxationsforretninger har han ofte følt sig trykket, ved at intet Fast foreligger til Rettesnor, men dog troet at komme til et tilnærmelsesviis rigtigt Resultat ved at benytte den af Hr. Højjægermester v. Deurs anførte Fremgangsmaade, til hvis Verification han tilmed i Reglen har anvendt:

- 1) Resultatet af Jordernes Arealstørrelse til mulig forskjellige Værdier.

- 2) Den samlede Indtægt af Afgrøde, Kreaturhold o. s. v. (s: Bruttoindtægten), hvorfra saa de nødvendige Udgifter drages.

Herved har han maattet erkjende, hvor ulige vanskeligere det er at beregne Udgifterne end Indtægterne, men har været veiledet ved at halvere Indtægten og ansætte den saaledes fundne Halvdeel til Driftsomkostninger. Ved høi Cultur eller andre gunstige Omstændigheder kan man naturligviis nøies med ringere Omkostninger og omvendt.

- 3) Den Sum, en Mand maa antages at kunne give i aarlig Forpagtning af Eiendommen.

Den Capital, som den virkelig kan forrente med 4 pCt., er Eiendommens sande nuværende Værdi. Dog bør den Forøgelse i Produktionsevnen, som hidføres ved en oberordentlig Anbringelse af Penge e. l. i Driften, ikke foranledige en saadan Stigen i Taxationen, som kommer Prioritetshaver tilgode.

Capitain Jagd bemærker, at det er en Misforstaaelse, naar en tidligere Taler (R. Pedersen) har opfattet hans Uttringer, som om han vilde have forestaaende Forbedringer medberegne ved Taxationen, kun for de alt gjennemførtes Bedkommende fandt han, at det vilde være en Forurettelse mod den Besidder, som med Flid og Digtighed havde forøget sin Eiendoms virkelige Værdi, om han ikke, naar han t. Ex. attraaede et Prioritetsslaan, skulde kunne nyde Godt heraf.

Hartkornet kan nok tjene til Veiledning for Taxator, men han bør ikke stille det i andet Forhold til den endelige Taxation, end t. Ex. Landmaaleren sit første løselige Croquis til det nøiagtig opmaalte Kort.

Kun ved at have faste Taxationsmænd for store Kredse, tør Censartethed i denne Slags Bedømmelser ventes opnaet; da imidlertid Localkundskab nok kan have en heldig Indflydelse, turde det maaskee være tilraadeligt, i hvert Sogn at lade Øvrigheden udvælge paalidelige Mænd, der skulde tiltræde Taxationsmændenes Forretning, uden at være de egentlig Bestemende for dennes Udfald.

Mænd med den ønskelige Overlegenhed og andre for en god Taxator nødvendige Egenstaber ere ikke saa almindelige, at man jo maa være glad ved selv i temmelig store Kredse at finde blot et Par Stykker.

Gaardeier S. Pedersen slutter sig til Capitains Jagds Forslag om Tilkaldelse af Mænd fra Sognet. Ogsaa var det maastee tjenligt, at hver Amtsradskreds havde et bestemt Repræsentantskab, der sammentraadte 4—5 Gange aarligt, og hvem alle de foretagne Taxationer saa skulde forelægges til Prøvelse.

Til Bedømmelsen af smaa og af store Eiendomme bør der være forskjellige Taxatorer.

Her er gjort opmærksom paa, at Afstanden fra nærmeste Affætningssted har stor Indflydelse paa en Eiendoms Værd, — han skal hertil sige: dette Markeds Beskaffenhed, og idet han gjentager en tidligere Ministers Ord, at „mange af vore Kjøbstæder kun ere brolagte Landsbyer“, fremhæver han, at vore Byer i den Henseende ere meget forskjellige.

Statsraad Hofman (Bang) har for det nordlige Fyens Vedkommende i Matrikeltaxten fundet et særlig brugbart Moment til Bedømmelse af Eiendommene. Ved Bortsalg af Bøndergods under Hofmangave erfarede han, at Matrikelansættelsen i en ganske mærkelig Grad passede for 30 Gaarde, som hovedsagelig var i „gammel Kraft“.

Det forekommer ham, at den ærede Indleder ansætter Husene forholdsvis lavt. Naar en Indsibber i Fyen almindelig betaler 12—16 Rd. aarlig for en Stue, maa dog Huusmandens Eiendom beregnes adskilligt høiere. Bistnok maa man ved Taxation af Huusmandsjord beregne Pløiepenge o. s. v.; men det maa ogsaa erindres, at en forholdsvis stor Deel deraf i Reglen er under Spadecultur, som betaler sig godt.

Gaardeier Chr. Jensen synes, at tvungne Salg og Omflytning om Laan maae holdes ud fra hinanden. Hvor Laan

attraaes, bør vistnok medregnes, hvad Eiendommen kan forrente.

Med Hofman (Wang) er han enig i, at Priserne paa Huse kan sættes høiere.

Forpagter Heide er uenig med Indlederen i, som Regel at beregne Besætning og Inventarium sammen med Eiendommen. Især bør vistnok Besætningen, der let kan fjernes, let være tilstede i et ualmindeligt Forhold o. s. v., beregnes særskilt.

Wilde det ikke være hensigtsmæssigt, om Landhuusholdningselskabet henvendte en Anmodning til Regjeringen om at fremkomme med et Lovforslag angaaende faste Taxatorer?

Capitain Jagd gjør Indsigelse imod, at den her stedfundne Forhandling om Maaden, hvorpaa Taxatorer skulle vælges, betragtes som udtømmende. Han — og formeentligen flere — har anseet den forefaldne Dmtale af dette vigtige Spørgsmaal som temmelig uforberedt.

Capitain Buchwald forsvarer de nuværende Taxatorer mod de fremsførte Angreb. I et langt Tidserum vil man neppe kunne paavise slynderlig overdrevne Taxationer, og det maa erindres, at Forretningen skal beediges. Naar der er henviist til, at Vedkommende ofte selv udpege, hvem de ønske til Taxationsmænd, da tør man kun antage, at dette skeer, fordi det almindeligen ansees for ønskeligt, at Forretningen udføres af Mænd, der kjende de stedlige Forhold.

At finde det tilstrækkelige Antal Mænd, der virkelig egne sig til at blive faste Taxatorer for længere Tid og i store Kredse, turde blive vanskelige, end man mueligviis forestiller sig.

Gaardeier S. Pedersen gjør opmærksom paa, at intet Angreb er gjort paa de nuværende Taxationsmænds Character, og at de fremsførte Anker ikke gjælde Maaden, hvorpaa de røgte deres Hverv, men de Forhold, hvorunder de maae virke, og som gjøre Opnaaelsen af en eensartet Vedømmelse over hele Landet lidet sandsynlig fortiden.

Mødet den 22de Februar 1865.

Profesor Wagge indlebede Discussionen over Spørgsmaalet:

„Om Lungetæring hos Qvæget.“

med følgende Foredrag:

Efter Opfordring af det kongelige Landhuusholdningssekselskabs ærede Bestyrelse skal jeg, mine Herrer, i Aften tillade mig at fremkomme med en Meddelelse om Udbredelsen af Lungetæring hos Qvæget her i Landet i de senere Aar. Jeg skulde ikke her have omtalt denne Sag, da den allerede har været forhandlet i Dyr-lægeforeningen, naar det ikke var, fordi det maaskee bedst vilde lykkes ved en Udtalelse her i Selskabet at henlede Landmændenes Opmærksomhed paa denne Sygdom, som synes at udbrede sig paa en for Qvægavlen og Meierivæsenet farlig Maade.

Jeg skal først give en kort Beskrivelse af Sygdommen. Det er en langsomt forløbende, arvelig Sygdom, som især angriber Melkeqvæget og giver sig tilkjende ved en i Begyndelsen tør Hoste, som først senere bliver løs og rullende. Den anfalder især Dyret om Morgenen, naar det kommer ud af den varme Stald og ved Bandingen. Der er almindelig lidt slimet Flob af Næsen; igrigt befinder Koen sig vel, den æder godt, Melkeaffonbringen er rigelig, og Tilfældene, som almindelig ansees for en Forkjølelshoste, kunne svinde, men komme dog snart igjen og blive mere vedholdende, Dyret begynder at magre af, Haarlaget bliver noget mat og børstende, men Koen malker upaaklagelig. Der indfinder sig nogen Kortaaendethed og Fordøielser kan af og til lide. Som oftest kommer der nogen Standsning i Sygdomstilfældene, naar Koen bliver god, men disse tiltage igjen efter Kælningen, naar Melkeaffonbringen bliver rigelig, og det kan da ofte skee, at Sygdommen gjør saa raske Skridt fremad, at Dyret snart falder hen i en heftig Tilstand med stærk Afmagring og betydelig Svækkelse. Det er som oftest de bedste Melkekøer i en Besætning, som angribes paa denne Maade. Undertiden kan der ogsaa vise sig en forhøiet Rjønndrift hos Koen; den bliver hyppig parrelysten, men

bliver ikke brægtig, om den føres til Tyr. Som oftest trækker Sygdommen mere i Langdrag og varer flere Aar, indtil den tilsidst tager Overhaand og enten gjør Ende paa Dyrets Liv eller bringer det i en saa svækket og asmagret Tilstand, at det ikke kan fedes, og den Capital, som staaer i Roen, gaaer næsten tabt.

Aarsagen til denne Sygdom er i de allerfleste Tilfælde at søge i en Afsetning i Lungerne ligesom i flere andre Organer (de lymphatiske Kjertler) af smaa runde gule Legemer fra et Knappenaalshoveds til en Verts Størrelse, som man har kaldt Tuberkler (Lungeknuder); de bestaae hovedsageligen af en æggehvideholdig Masse og undergaae bestemte Forandringer, hvorved de blive større og bløde og tørre tilsidst hen til en kalkagtig Masse. De kunne anhobe sig i betydelig Mængde og danne da store gulagtige Masser, der tildeels fortrænge Lungevævet, og i ethvert Tilfælde forarsage de en betydelig Indskrænkning i Lungernes Virksomhed. Naar de opløses, danne de ofte ligesom Bylder i Lungerne, og aabne sig ud i Luftstrørgrenene og efterlade Huler (Caverner) i Lungerne, som affordre en betydelig Mængde Materie.

Naar en stor Mængde Tuberkler affætter sig paa eengang i Lungerne, fremkalder der altid en Fiebertilstand hos Dyret, og da de Stoffer, som skulde anvendes til Dyrets Ernæring og Melkedannelsen, nu anvendes til Tuberklernes Dannelse, opstaaer der altid en Svækkelsestilstand, og det Udbytte, som Dyret skulde give i oekonomisk Henseende, bliver meget ringe. Lungetuberkeltæring hos Dvæget svarer til den almindelige Brystsyge hos Mennesket, der ogsaa beroer paa en Lungetuberculose.

Om de fjernere Aarsager til Sygdommen hersker endnu en Deel Usikkerhed. Almindeligen antages der at være en særegen Tilbøielighed (Disposition) tilstede hos Dyret for at det skal kunne faae Sygdommen, og denne Disposition beroer hovedsagelig paa et arveligt Anlæg, en fiin Legemsbygning og en svag Constitution; flere af de Egenstaber, som efter den

gjængse Anstuelſe karakteriſe den udmærkede Malkko (en ſiin Beenbygning, en ſiin Hud o. ſ. v.), tyde allerede paa en vis Svaghed hos Dyret og en ſygelig Tilſtand, og ved i høi Grad at lægge Vægt paa diſſe Egenſkaber og navnlig ved fortrinnsviis at vælge Dyr med ſaadanne Egenſkaber til Avl og det i flere Slægtled, opſtaaer der en almindelig Svækkelse hos Dyret og Tilbøielighed til Sygdommen. Dette vil iſær være Tilfældet, naar man søger at holde en Stamme reen under ſaadanne Forhold og naar man parrer Dyr i nært Slægtskab. Sygdommen vil ſaa meget ſnarere træde frem, naar der i Stammen findes Dyr, ſom allerede have Sygdommen. Naar Dispoſition er tilſtede, behøves der ikke nogen stærkt virkende Keilighedsaaſag for at ſaae Sygdommen til at bryde frem; ofte kan man ikke engang paaviſe nogen ſaadan. Gjentagne Forkjølelſer bære ofte Skylden, iſær naar Dyrene om Foraaaret ſættes paa Græs og naar de ere komne fra et mildere Klima til et koldere (ſ. Ex. Angeln, hvor der overalt er Hegn).

Der er en Omſtændighed, ſom i høi Grad bidrager til Sygdommens Udvikling, den nu almindelige Fremgangsmaade at lade Qvier føres til Tyr i en meget ung Alder, længe før de ſelv ere udviklede. Det er nu ikke ualmindeligt, at de kælve før de have fyldt det andet Aar. Man antager derved at ſaae bedre Malkkøer, men man ſvækker tillige Dyret i høi Grad, deels derved, at det, foruden at det ſelv ſkal ernæres, tillige ſkal ernære Foſtret, deels ved at Malkningen indtræder meget tidlig og derhos ofte drives meget stærkt ved malkedrivende Foder, ſom endog alene er iſtand til at ſaae Sygdommen til at træde frem, ligesom meget varme Stalbe.

Det kan ikke være nogen Tvivl underkaſtet, at flere af diſſe Omſtændigheder ere medvirkende Aarſager til at fremme Sygdommens Omſiggriben, og at der derfor under den nuværende Stræben hen mod en stærkt udviklet Meieridrift, hvor flere af de antydede Aarſager komme til at virke, vil være Fare for at den let kan tage Overhaand. Jeg troer, at dette for Diebliffet er Tilfældet; mange Landmænd kjende Sygdommen

af egen Erfaring i deres Besætninger, dens Tilstedeværelse viser sig meget hyppig ved Slagtning af Køer, og der er en Kjendsgjerning, som ogsaa tyder paa det samme. I de 6 Aar, Ostifternes Kreaturforsikringsforening nu har virket (1859—1864) ere 386 døde Køer blevne erstattede, og den Sygdom, som her har viist sig som den allerhyppigste, er Lungetæring nemlig 81 Stykker, hvilket udgjør ca. 22½ pCt. af det hele Antal, naar man fraregner 21 Dødsfald, som ikke ere fremkaldte ved Sygdom; mellem hvert 4 og 5 Dødsfald beroe altsaa paa denne Sygdom.

Jeg troer, at der herved antydes en stor Fare for Meieri-væsenet, saa der er god Grund for Landmændene til at have Opmærksomheden henvendt paa denne Sygdom og træffe Foranstaltninger til at hæmme dens Udbredning. Disse maatte da væsentligen bestaae i:

- 1) at man fra Aal udelukke ethvert Individ, om hvilket man havde nogen Formodning, at det kunde lide af Sygdommen, eller nedstammede fra Forældre, som havde lidt af den.
- 2) at man, naar man ønsker at indføre fremmed Blod i sin Stamme, ligeledes bør have Sikkerhed for, at Sygdommen ikke findes i den Familie, hvorfra man søger de nye Individier.
- 3) Har man Sygdommen i sin Besætning, bør man ved de Dyr, som allerede have Tegne til Sygdommen, undgaa stærkt mælkedrivende Foder; man maa helst see at faae vedkommende Dyr fedede saa snart som muligt. Da Sygdommen har viist sig meest dødelig i den ældre Alder fra 6—12 Aar, bør dette helst see, inden Dyret naaer op til denne Alder.
- 4) Det turde vistnok tages under Overveielse, om man ikke burde vente noget længere end nu almindeligt er Tilfældet, inden man fører Qvien til Tyren, ligesom der vistnok paa mange Steder her paa Øerne burde lægges Bind paa en Kø, som var noget kraftigere bygget og mere

haardfør, end den, der for Exempel ofte udføres fra Angeln, eller som paa enkelte Steder udpeges som Typus paa en Malkeko, der ofte allerede er i en sygelig Svækkelsestilstand. Uden her at ville indlade mig paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Fedeevne og Malkeevne kunne forenes i eet Individ, troer jeg dog at kunne udtale, at det mange Steder vilde være heldigt, at man søgte en Ko, der besad den Egenstabs, nogenlunde let at kunne fedes; thi naar dette ikke er Tilfældet, er man meget ofte ikke langt fra at have Sygdommen inde i Besætningen.

Forpagter Heide oplyser, at man i Sylland oftere bruger at tjære Krybberne til det Kvæg, der har viist sig at være angreben af Tuberkelshygen, og man mener at spore en god Virkning deraf.

Han har hos det hjemlige jydste Kvæg fundet Sygdommen ligesaa udbredt som imellem det indførte engelske, t. Ex. af Nyrshire-Racen.

Profesør Bagge bemærker, at Tjæreband er et gammelt bekjendt Middele mod Lungesygdomme, og anvendes det paa Sygdommens første Stadier, kan det maaskee nok bevirke en Standsning i dens Fremgang. Da denne Sygdom imidlertid ifølge sin Natur ofte, enten heelt eller for lang Tid, kan blive staaende stille i sin Udvikling, maa man være varfsom med at tilskrive de benyttede Lægemidler denne Virkning.

Tuberkelshygen er forresten vist ikke saa almindelig i Sylland som paa Verne.

Forpagter Heide spørger, om ikke en stærk Ventilation og dermed hyppig følgende lav Temperatur i Staldene kan have skadelig Indflydelse paa Dyrene i denne Henseende?

Profesør Bagge tvivler ikke derpaa; „Træk“ maa ansees for særdeles farlig. I det Hele taget vil ethvert Forhold, som kan tænkes at virke forringende paa Koens Kræfter, udvikle Sygdomstilbøjeligheden, „Sultefoder“ t. Ex.

Candidat Segelcke ønsker paa samme Maade som her i Foredraget blev angivet Forholdstal imellem Tuberkelshygen og

andre Sygdomme som Dødsarsag, at faae oplyst, hvor stor Dødeligheden kan antages at blive i enkelte af Lungetæring angrebne Besætninger.

Professør Bagge finder ikke, at dette har nogen synderlig praktisk Interesse, og skjøndt han ved flere ikke faa meget talrige Besætninger, hvor indtil en halv Snees Individier ere faldne bort af denne Aarsag, er han ikke for Dieblirket istand til at anføre bestemte Procentsforhold dertil.

Den snigende Character, som er udpræget hos denne Sygdom, og hvorved den hyppig bliver ubemærket, indtil den har grebet stærkt om sig, er en farlig Eiendommelighed hos den.

Overrigscommisair Aagesen spørger, om det ikke er mueligt, paa et tidligt Stadium af Ondet at opdage dets Tilstedeværelse?

Professør Bagge: Saasnart Tuberklerne have begyndt at udvikle sig, kunne de ved Hjælp af Auscultation paavises af enhver Sagkyndig.

Kammerherre, Baron Rosenkrantz gjør opmærksom paa, at da man saaledes vil være istand til itide at faae udføgt og slagtet det tuberkelfygte Kvæg, vil man vanskeligt naae til at faae beregnet det sande Dødelighedsforhold.

Assistent Eggers kjender i Trausted i Hertugdømmet Slesvig en Besætning, hvor man i en Række af Aar mistede 7 Procent aarlig af Lungetæring.

Forspagter Heide antager, at man vanskeligen vil kunne følge det i Foredraget givne Raad, at udsætte Kvienes Løbning længere end Tilfældet er nu. Vader man dem vente til det 3die Aar, ville de ofte ikke blive drægtige. I den Henseende følger man vist i England samme Skik, som vi nu.

Professør Bagge vil heller ikke have sine Ord opfattet, uden som en Advarsel mod at lade Kvien parre sig, før den er nogenlunde udviklet, og mange zarte Dyr blive ikke dette faa tidligt, som det fortiden er almindeligt at føre den til Tyr.

Forspagter Heide maa endvidere betvivle, at Klimatforholdene i Angel skulle stille Kvæget gunstigere der end hos

os. Vistnok brydes Vinden ikke her af saa mange Hegn, men til Gjengjæld føre vi — især paa de mindre Gaarde — langt omhyggeligere, end det skeer i Angel, Røerne i Huus i de kolde For- og Efteraarstætter.

Taleren har heller ikke erfaret, at Anglerracen har budt saa mange Vansteligheder.

Profesor Bagge har grundet sin Formodning paa Udtalelser i den Retning fra flere Sider. Især har Dyrnlæge Oppermann paa Holsteinborg fremhævet disse Vansteligheder ved Anglerkvæget. Mueligt er det jo imidlertid, at man der i Egnen ikke har været omhyggelig nok i Behandlingen af de tilkjøbte Kvier og i Begyndelsen udsat dem for meget for Blæst. Iøvrigt er Lungetæring meget almindelig i Angeln.

Profesor Jørgensen kan ikke slutte sig til den i Foredraget udtalte Advarsel imod Indførelse af forbedrede Melkeracer; — var det saa, at vi ved at arbejde i den Retning fremkaldte en særlig Disposition til Sygdom, saa vilde jo vor hele Stræben i mange Aar have været heelt forfeilet, og det er den neppe. Alderney-Røerne ere saaledes Typus for en uforlignelig fiin, udpræget Race, som altsaa fremfor nogen maatte være udsat for Lungetæring, hvad, saavidt han veed, ikke er Tilfældet. Enhver eensidig Udvikling, — og ved vore Melkeracer maa Eensidighed herske til en vis Grad, — fremkalder vistnok en Slags Sygelighed, men ikke andet end der maa kunne modarbejdes tilstrækkeligt ved en hensigtsmæssig Behandling, og det er ikke troeligt, at den Udvikling af Melkeovnen, vi fremkalde, skulde blive gennemgaaende farlig for en fiin — selv kjælen Race, naar vi blot iøvrigt tage tilbørligt Hensyn til dens Eiendommeligheder. De hollandske Røer holde sig jo t. Ex. godt.

Profesor Bagge mener just ikke, at vi skulle styre alle fremmede Melkeracer, kun bør vi vel vogte os for al Overlighed, og vi ere vistnok lidt tilbøielige til eensidigen at fremstyre, hvad der alt er sygeligt.

I Henseende til de af foregaaende Taler anførte Exempler maa dog gjøres opmærksom paa, at baade Alderney-Kvæget og det hollandske i sit Hjem lever under adskilligt mildere Klima end vort, og efter al Sandsynlighed end ikke der er fri for Sygdommen. Den hollandske Race er forresten temmelig kraftig bygget til at kunne characteriseres som „fiin“.

Profesfor Jørgensen har, ved i November Maaned engang at passere den hollandske Marst, faaet Indtryk af alt andet end „mildt Klima“, og Kvæget stod dog ude der Nat og Dag, uden saameget som et Hegn til Væ, i det Høieste beskyttet med lette Værreths Dækkener. I Hollands Marstegne maae Køerne blive ude i 7—8 Maaneber, og Vinter-Staldfodret bestaaer, som bekjendt, udelukkende af Hø; — vi behandle dem i Reglen langt hensynsfuldere. Sikker nok findes Lungetæring ogsaa imellem de „hollandske Køer“, men ikke i saa høi Grad, at deri skulde ligge nogen Opfordring til at indstrænke denne udbredte Melferace.

Profesfor Bagge synes just ikke, at det er Tegn til Haarførhed hos det hollandske Kvæg, at man finder sig foranlediget til at forsyne det med Dækkener, men skal dog lægge meest Vægt paa, at det i sit Hjem gjennemgaaende holdes i en udmærket Foderstand, der fremfor noget kunstigt Middel værner Dyrene mod Kulden, og at vort egentlige udprægede Malkkvæg langtfra stedse sees saaledes. Dertil kommer, at det hollandske Kvæg ikke fodres med Kraftfoder, men kun med Hø.

Forpagter Heide tør maaskee efter det her Dphste søge Aarsagen til Sygdomsuddviklingen i, at Creaturene om Foraaret pludseligen komme fra tørt Foder ud paa Græsgangene, og i Oktober — undertiden ogsaa i September — halvsulte paa Markerne, inden de bringes i Stald. Lempeligere Overage vilde formodentlig være bedre. Skulde det ikke ligeledes virke stadeligt, om Vinteren at føre Dyrene fra den lune Stald ud til kold Drikke?

Profesfor Bagge finder denne Mening yderligere bestyrket ved, at de fleste Dødsfald af denne Art falde om For- og

Efteraaret. Kolbt Vand kan godt fremstynde Sygdommens Udvikling, ligesom ogsaa en pludselig Overgang til meget rigeligt Foder kan bidrage til, at Tuberklerne modnes.

Assistent Fenger formener, ved ofte at have fundet Fedevæg angrebet af Tuberkler, at have et Tegn paa, at Udviklingen af Dyrenes Malleevne ikke er det egentlig Farlige.

Profesfor Bagge oplyser hertil, at Tuberklerne vistnok kunne findes ogsaa hos det egentlige Fedevæg, men hvor ingen Malkning finder Sted, udvikles de næsten aldrig til nogen farlig Grad. En jydsk Stud vides vist meget sjældent at være dødt af denne Sygdom.

Candidat Segelcke spørger, om det vilde blive et for vidtløftigt Arbejde, et Par Gange aarligt at lade foretage en kyn- dig Revision af sin Besætning, hvorved da itide kunde afgjøres, hvilke Dyr der ikke længer egne sig til at beholdes som Malkkøer, men bør fedes og slagtes?

Profesfor Bagge anseer dette for godt praktisk gjennemførligt, er selv villig til at yde sin Tjeneste for at faae noget Saadant iværksat, og foreslaaer, dermed at forbinde en kemisk Undersøgelse af Melk fra lungesyge Køer, da det muligviis kunde tjene til Belysning af den hyppig fremførte Paastand, at Tuberkelhygen igjennem Komelken kan forplantes til Børn, der opammes ved Flaske.

Profesfor Børgensen frygter, at det vil blive temmelig vanskeligt, at faae paaviist de paagjeldende Stoffer i Melken; da det er tvivlsomt, om en kvantitativ Analyse kan lære os Noget. — Han ønsker en Udtalelse om, hvorvidt den lægevidenskabelige Undersøgelse af Kreaturerne, som kan oplyse om Tuberklernes Tilstedeværelse, er særegen vanskelig at udføre, saa at man ikke kan betroe den til enhver Dyrlæge? — endvidere, om Udbødning af Køerne, ogsaa naar de ere tuberkel- syge, vil gjøre dem tjenlige til at fedes?

Profesfor Bagge: Undersøgelsen for Tuberkler udføres sikkert og temmelig hurtigt ved Auscultation, hvori næsten alle vore yngre Dyrlæger have tilstrækkelig Øvelse.

Udbødningen, saaledes som den nu efter Charliers Methode udføres igjennem Skeden (tidligere stete det igjennem Flanken), har vist en stor Fremtid, og kan anvendes med Held imod Parresygen (Franzoser), der, uden at være samme Sygdom som Lungetæringen, dog er beslægtet dermed, og ofte følges af denne.

Professoren Børgensen har særlig ønsket Oplysning om det sidste Spørgsmaal, fordi Landhuusholdningssekskabet interesserer sig meget for Fremgangen af de Udbødningsforsøg, der i den sidste Tid ere begyndte af Hr. Docent Westring paa Landbohøjskolen. —

Herefter indledede Kammerraad Andersen Discussionen om

Nytten af Bogføring og Stamtavler over Til- lægsdyr *).

Kammerraad Andersen fremlagde en af ham over dette Emne i September f. A. udgiven lille Bog, samt forklarede og motiverede Indretningen af de Schemaer til Stamtavler og andre Optegnelser, vedkommende Dyr angaaende, som ledsage bemeldte Bjece.

Nytten af en saaledes ordnet Bogføring betvivles nu neppe af Mange; at den alligevel saa sjældent findes ordentlig iværksat, hidrører væsentligt fra, at Besværlighederne der-ved, som jo vistnok ikke ere ganske ringe, i Almindelighed over-

*) Paa Grund af Sneefog blev Jernbanetoget, hvormed Kammerraad Andersen ventede at komme til Kjøbenhavn i Løbet af Formiddagen, opholdt til Kl. 8 om Aftenen, medens Discussionen var ansat til Kl. 7. Som Følge deraf begyndte Mødet med det af Prof. Wagge indledede Spørgsmaal om Lungetæring, og der blev for Kammerraad Andersen kun en kort Tid tilbage, som benyttedes til Forevisning af Stamtavler og Lister og til Besvarelse af de af Medlemmerne stillede Spørgsmaal. I den Afhandling, hvormed dette Hefte begynder, har Kammerraad Andersen meddeelt sine Erfaringer i en mere selvstændig og omfattende Form, og her anføres derfor kun de korte Bemærkninger, hvormed Discussionen indleedes og Lister, Stamtavler og de forskjellige Protocoller forklarede, samt Besvarelsen af de Spørgsmaal, der stillede.

urderes betydeligen. Følger man det af Taleren gjorte Udkaft til Formen for Bogføringen og benytter saadanne Schemaer, der i flere Exemplarer findes indheftede i hans Bog, og som paa den ene Side ere indrettede til Stamtable, paa den anden til Optagelse af andre Bemærkninger om Dyret, saa vil Arbeidet reduceres til, for hvert Tillægshyrs Vedkommende engang for Alle at udfylde Stamtablen, og aarlig at optegne een Linie paa den anden Side, der, hvis det t. Ex. angaaer en Ko, vil indeholde dens Alder, Løbe- og Kælvetid, den brugte Tyr, de faldne Kalve og Melkeudbyttet. For Hopper, Faar og Søer bemærkes Afkommet, Uldproduktion o. s. v. Og saa om Haandhyrene kan der i Aarets Løb blive Et og Andet at notere.

Bigtigheden af Stamtavlens nøiagtige Førelse og jevnlig Afbenyttelse vil være indlysende for Enhver, der holder sig for Die, at en Hovedbetingelse for en god Avægopdrætning er Afbenyttelse af saa faa Individier som muligt til Tillægget, samtidig med at Parring i lige nedstigende Linie undgaaes.

Imod Ordningen af Stamtavlerne har man oftere indvendt, at han gif en usædvanlig Vei, ved at stille det paa-gjældende Dyr øverst; — Eftertanke og Erfaring har imidlertid godtgjort ham denne Ordningens Hensigtsmæssighed. At opføre mere end 4 Slægtled paa Tavlen har i Reglen ingen praktisk Betydning, da alle Bagttagelser have viist, at det især er Oldeforældrenes Egenstaber, som fremtræde hos Dyret.

Ved strax efter Fødselen at mærke de unge Dyr ved Hakker og Huller i Ørene, der angive Moderens Nummer, undgaaes al Forverling.

Hvor der ikke findes Iver nok til at passe en saadan Bogføring, der tør man ei heller antage, at der er sand Interesse for selve Opdrættet.

D'Hr. Forpagter Heide og Gaarbeier Pedersen rettede Forespørgsler til nærmere Forstaaelse af Bogen og Tegningerne.

Kammerraad Andersen ophlyste hertil, at Tegningen til Mærkesystemet i Dret ved en Feiltagelse var bleven ufuldstændig. Vogen er ei alene at erholde i Boghandelen, men vil snarest mulig i flere Exemplarer blive sendt til de forskjellige Landboforeninger i Landet.

D'Hr. Kammerherre Neergaard til Svendstrup, Gaardeier S. Pedersen, Overkrigscommissair Aagesen o. fl. gjorde Bemærkninger om forskjellige almindeligt udbredte Meninger om Krydsning i nære Slægtskabsforhold, Gjentagelse af Bedækningen, det rette Aldersstadium for Begyndelsen af Dvægets Rjønsvirksomhed o. s. v.

Kammerraad Andersen henviste i denne Anledning til Prof. Prosch's Skrifter; til Dennes Meninger kunde han fuldstændig slutte sig. Det nærmeste Slægtskabsforhold, hvori han anseer Krydsning for heldig, er med Sødstendes Børnebørn; — ved Uagtsomhed er der i hans Besætning forekommet et Tilfælde hvor der er syndet mod denne Regel, og det derefter fødte Dyr — en Malko — er blevet af en saa svag Constitution, med Ansats til Brystsyge, at den er bestemt til Slagtning iaar; paa dens Melkerigdom har der forresten ikke været Grund til at klage. Den endnu saa lidt stedfindende Skif, at holde Tyrene løse paa Græsgangene sammen med Køerne, kan ikke noksom fraraades, som i flere Henseender skadelig: Controllen med en hensigtsmæssig Bedækning umuliggøres, Tyrene udmatte sig let, ved i Løbet af flere Dage hyppigt gjentagende at springe den samme Ko, der ligeledes har Skade deraf, det giver Uro paa Malkepladsen og bliver let farligt for Befolkningen. En ældre Tyr kan godt taale at bedække 3—4 forskjellige Køer daglig; til den 160—170 store Kobesætning paa Gundersløvholm benyttes kun 2 Tyre. Før de ere 3 Aar gamle bør Tyrene ikke anvendes til Tillæg. Ganske unge Tyre formaae næsten aldrig at overføre nogle af deres Egenskaber paa Afkommet, der udelukkende vil slægte Moderen paa, — jo ældre de derimod ere, desto mere finder det Mødsatte Sted; — ogsaa fordi man efter Anvendelsen af

gamle Thyre sporer en langt ringere Udvikling af Tuberkelshgen, ere disse de anbefaleligste. Naar det i Angel ofte paa-
staaes, at man skal bruge en Thy, som er yngre end Koen, da
er denne Mening sikkerlig aldeles urigtig.

Medens den 2aars Thy med Lethed bæres af Koen, vil
den 3aars, der ikke endnu har Kraft til at bære sig selv under
Bedækningen, hyppig være for svær for den. Den 4aars kan
altid bære sig selv. Qvierne kunne uden Skade løbe, naar de
ere 1½ Aar. Den især blandt vore Bønder saa meget her-
skende Formening, at Koen bør have to Spring, er absolut
forkastelig, om end noget dermed Beslægtet i sjældne Til-
fælde med Held kan anvendes. Efter haarde Fødsler vil der
nemlig af og til i Koens Kjønnsdele finde Sammenvøxninger
Sted, som hæmme en senere Befrugtning; — man kan, ved
med Barfomhed at føre en lille Haand ind igjennem Skeden
lige inden Bedækningen, ofte hæve denne Feil, saaledes som
det især berettes at skee i Thyrol, og fører man to Thyre til
Koen umiddelbart efter hinanden, vil tidt det Samme naaes,
idet den ene ligesom gjør Plads for den anden. Det er jo ofte
af Bigtighed at kunne fremskynde Diebliffet, da Køerne løbe
efter Kælvingen. Paa Gundersløvholm føres Køerne i Reglen
til Thyrs 3 Uger efter at have født. At Parringslysten skulde kunne
vækkes tidligere ved Indgivelse af noget slags Middel, saaledes
som det før har været paaftaaet, antager Taleren ikke; god
Fodring og Lunhed i Stalden virker i denne Henseende hel-
digt paa Thy, der tidligere have kælvet; med ganske unge, hvor
dette ikke er Tilfældet, turde denne Fremgangsmaade maaftæe
nok snarere have den modsatte Virkning.

Møde den 8de Marts 1865.

Forpagter Heide indledebe en Discussion om:

„Ordnungen af de fremtidige større Landmands-
forsamlinger.“

Han har troet det hensigtsmæssigt at fremkalde en Drøftelse
af det Spørgsmaal, som her ligger til Forhandling, da man
fra mange competente Sider har Udtalelser for, at den hidtil

benyttede Organisation af vore store Landmandsmøder trænger til at forandres. I en større Kreds bragtes dette vist første Gang paa Bane i 1863 i en Generalforsamling i Horsens Landboforening, for hvem det laae nær at beskæftige sig dermed, da flere Medlemmer af denne Forenings Bestyrelse havde havt Sæde i den ledende Comitee for den da sidst afholdte almindelige Landmandsforsamling, og det er utvivlsomt, at Odense-Mødet i flere Henseender havde Nytte heraf; men noget fuldstændigt Resultat, med sikret blivende Virkning foreligger dog ikke endnu — og savnes, om det end skal indrømmes, at egentlige „Love af bestemt Natur“ maaskee egne sig mindre for slige Forsamlinger.

Hvad der særlig har manglet, er Continuitet imellem de hinanden følgende Forsamlinger. Rigtignok har det — i Overensstemmelse med Lovene — været Praxis, at der af Forsamlingen, men i det sidste Dieblis Travlhed, valgtes et Par Medlemmer til Comiteen for det næste Møde, der dog hovedsagelig blev sammensat af nye Medlemmer, og Præsident, Vicepræsident o. s. v. ere ikke blevne kaarede før ved selve den paagældende Samling, hvis Deeltagere maae være hverandre saa ubekjendte og være saa lidet sammenarbejdede, at man ikke med Sikkerhed tør forudsee et heldigt Valg. I Reglen sthyldes dette da heller ikke den egentlige Forsamling men nogle saa virksomme Medlemmer, og man maa i ethvert Tilfælde gjøre Afkald paa at faae en Præsident, som er forud beredt paa og bekjendt med de Forretninger, som tilfalde ham.

Dyrskuerne ville mere og mere arbeide sig op til at blive Hovedsagen ved Møderne; der burde stræbes efter at faae uddannet og vedtaget Classificerings- og Vedømmelsesmetoder, som kunne tjene til Grundlag for Priisdommernes Arbejde, og som fra de større almindelige Forsamlinger snart ville skaffe sig Indgang og Hævd hos alle de locale Landboforeninger.

Landmandsforsamlingerne ere meget kostbare, ei alene ved de dermed forbundne direkte Pengeudgifter, men ogsaa ved den

dyre Tid, som Landmanden maa anvende derpaa; det er altsaa vigtigt ogsaa af den Grund saavidt muligt ved hensigtsmæssige Foranstaltninger forud at sikke sig et ret fylldigt Udbytte. Man behøver ikke at være ængstelig for at gennemføre en Omordning, da der ikke her, saaledes som t. Ex. i Landbosforeningerne, findes faste Medlemmer, og hvad Tidspunktet angaaer, da kunde det ikke vælges bedre, idet de ulykkelige Forhold nu have umuliggjort Udførelsen af dentagne Beslutning om at afholde næste Møde i Sønderborg, og en anden Bestemmelse altsaa i ethvert Tilfælde maa tages.

Foruden Horsens Landbosforening have 7 andre lignende Foreninger samt Præsidiat for det kgl. Landhuusholdningselskab udtalt sig for, at en forandret Indretning skulde søges tilveiebragt, og til endeligen at forhandle Forslag om en saadan synes Delegerede fra samtlige Landbosforeninger og Landhuusholdningselskabets Præsidium at kunne danne et heldigt Udvalg, der jo vistnok passende tillige kunde discutere andre Landbrugsfager, fremme en nøiere Samvirken af Landbosforeningerne, forberede Gensartethed ved Dyrstuerne o. s. v. Dette Forslag er det, som henstilles til den her tilstedeværende Forsamlings velvillige Overveielse og Udtalelser.

Profesor Prosch, der ved tidligere Leiligheder har udtalt sig endnu mere vidtgaaende end den ærede Indleder af denne Discussion, kan i Principet slutte sig til Denne.

Selv om man — som Taleren — har været tilfreds med de hidtil gjorte Bestyrelsesvalg, kan Tilveiebringelsen af dem paa selve Forsamlingsdagene dog vistnok betegnes som en Udflens med Medlemmernes Tid. Manglen af Continuitet har været følelig, men vil neppe afhjælpes uden forud bestemte, for lang Tid gjældende Valg, og at lade Delegerede fra alle Landets Egne foretage saadanne, turde neppe være betryggende nok, — de locale Interesser t. Ex. kunde let derved gjøre sig for meget gjældende. Selve Landhuusholdningselskabet bør formeentligen være den bestandigt levende, bestemmende Autoritet, saaledes som det er Tilfældet i England; men da Sel-

skabet jo ikke selv kan tage Initiativet til at indtræde i et saadant Forhold til Landmandsforsamlingerne, maa det bedes derom.

Stadigt fungerende Udvalgte — Sekretairer t. Ex. — kunde være det egentlige Bindemiddel mellem Møderne.

Videregaaende „Regler“ trænge vi neppe meget til, — end ikke for Dyrskuerne turde de være tidsvarende, da de Spørgsmaal, hvorpaa det der kommer an, ere saa omtvistede. Forholdet med Udvalget af Priisdommerne medfører adskillige Ulemper, som det nu er indrettet; — han vil foreslaae, at de udpeges af Bestyrelsen, ei af hele Forsamlingen, selv om dennes demokratiske Aand maaskee i Førstningen tager Anstød deraf.

Forpagter Heide troer ikke, det vilde være saa heldigt eller finde almindelig Billigelse, om Landhuusholdningselskabet ene tog Sagen i sin Haand; dets Præsidenter ville imidlertid i en Delegeretforsamling som den foreslaaede faae stærk Indflydelse paa de tagne Beslutninger. De Delegerede, som medføre personligt Bekjendtskab til de Bestyrelsesmedlemmer, som vilde blive valgte, egne sig vist særdeles godt til at fordele Forretningerne imellem dem.

Reglerne for Dyrskuerne kunne jo, om det skal være, forandres fra Aar til Aar, men vilde, ved hver Gang af de Delegerede at føres hjem og benyttes i deres Kredse, bidrage til en eensartet Bedømmelse af Dyrene i hele Landet.

Grev Holstein-Holsteinborg oplyser, at vore Landmandsforsamlinger have tilbudt at indordne sig under Landhuusholdningselskabet; men dette har ikke troet at kunne paatage sig et saadant Hverv. Den foreslaaede Delegeretforsamling vilde imidlertid vistnok heldigt kunne hæve denne Banffelighed, ved Siden af at finde bedre Anklang hos vore demokratiske Landforeninger, der maaskee kun modstræbende vilde lægge Sagen i een Autoritets Haand.

Det som oftest uventede Valg af Præsident i Forsamlingen har i Reglen generet denne, der ikke forud kjendte de Sager, som skulde forhandles, og hvoraf der skulde gjøres Udvalg osv.

Den fortrinlige Forberedning af Alt ved sidste Møde gjorde rigtignok denne Ulempe mindre følelig, men den kunde dog ikke heelt undgaaes. Det kunde vel ogsaa tænkes, at vedkommende Præsident slet ikke havde ønsket at modtage Valg, isald han forud havde vidst, hvilke Spørgsmaal der skulde diskuteres, og hvoraf han jo muligviis stod i særegent Forhold til et eller andet. Sidste Gang var nemlig Forhandlingsgjenstandene bestemte i Forveien, uafhængigt af Præsidenten.

Meget ønskeligt maa han ansee det for, at faae fastslaaet visse „Hovedregler“ til Rettesnor for Dommerne, hvis Udgangspunkt nu kan være meget forskjelligt. Man har i det Mindste her paa Sjælland gjort sig Umage for at lempe sig efter hinanden, og i den Hensigt søgt Oplysning om Praxis i forskjellige Landbosforeninger; men at bringe noget Gensartet ud af dette Materiale er meget vanskeligt, da Hovedøiemedet for Foreningernes Virksomhed ikke er det samme overalt, en anvender sine Kræfter til Heste, en anden til Hornkvæg o. s. v.

Det er en Selvfølge, at Reglerne ikke skulde staae som ufravigelige „Bestemmelser“, men blot som „Veiledning.“

Landsthingssecretair Desjau bemærker, at Bestyrelsen for Odense-Mødet havde fastslaaet de Spørgsmaal, som der skulde for før Præsidentvalget, som Følge af Oplysninger, meddeelte fra Præsidenten for det foregaaende Møde, hvorefter man meente at gjøre Formandens Stilling mindre vanskelig ved at befrie ham for at vælge imellem de mange anmeldte Sager, som dog ikke alle kunde naae at blive forhandlede. Havde han været særligt imod et af de optagne Spørgsmaal, vilde det ikke have været ham vanskeligt at faae et andet sat ind i Stedet derfor.

Med Indlederen er han enig i dennes Forslag til en Delegeretforsamling, og skulde henlede Opmærksomheden paa det Ønskelige i, ogsaa ved denne at faae Forretningsgangen behandlet, saaledes at der tilstodes mere Tid til Dyrstuerne o. l., mindre til Forhandlingerne.

Profesor Prosch undrer sig ikke over at mærke Modstand imod at lægge den hele Ledelse af Sagen udelukkende i

det kongelige Landhuusholdningssekselskabs Haand; men kan dog ikke fravige sin Mening, at det var rigtigst saaledes. Der hører en fast og stærk Bestyrelse til at lede en saa talrig Forsamling, hvis Medlemmer ikke ere vænneble til at arbejde sammen paa denne Maade.

Andetsteds — han troer i England — er Vicepræsidenten i det ene Møde de jure Præsident i det næste; — det var maaskee en følgeværdig Stik.

Hvad angaaer Dommerne, da kan der ikke gives disse Frihed nok; — Regler ville ikke kunne gives; men Bægten skal lægges paa at vælge de dertil bedst egnede Personer; deres Dom vil blive den fortrinligste, og Grundlaget derfor blive tilstrækkeligt bekendt og efterfulgt uden dog at miste en fornuftig Bøielighed.

Grev Holstein-Holsteinborg troer mod den næstforrige Taler, at man i Odense havde forubbestemt Forhandlingsajenstandene, for at Saadanne, som ei havde Leilighed til at overvære hele Mødet, kunde indrette sig paa at komme, naar saadanne Spørgsmaal, som særligen interesserede dem, stode paa Dagsordenen.

At ledende Regler maae være nødvendige for Dommerne, kan han dog ikke troe andet. Hvordan skulle vi t. Ex. komme til Klarhed over Kvægbestandens Udvikling i Landet; naar en Comitee bruger et Pointsystem, en anden et derfra heelt forskjelligt (det guénonske System sættes saaledes høit af Nogle og forkastes fuldstændigen af Andre). En vis Censartethed bliver dog nødvendig, og af Meddelelser fra Landbosoreningerne fremgaaer, at man sammesteder ved Dyrskuerne bedømmer alt Kvæget iflæng, andetsteds først stiller det raceviis o. s. v.

Professør Prosch indseer ikke, hvem der skal kunne fastsætte disse Regler, naar der hersker saadan Uenighed imellem de Sagkyndige. Egentlig er det jo en Opgave for Critiken efter Dommen; men desværre mangler jo Critiken næsten ganske.

Professor Jørgensen kan ikke aldeles godkjende de fremkomne Klager over Mangel paa Continuitet i den senere Tids Landsmandsmøder. Da man i 1851 bestemte sig til, i det næste Aar at afholde et saadant Møde i Kjøbenhavn, ja da var rigtignok Traaden fra de 3 første næsten ganske brudt af Forholdene; — man maatte ikke alene søge hovedsagelig nye Personligheder; men ogsaa Ordningen af det Hele blev forandret, saaledes at Udstillingerne o. l. fra nu af fik en Hovedbetydning, som Forhandlingerne havde haft før; men fra den Tid har dog bestandig flere gjenvalgte Comiteemedlemmer, Sekretairer, engang endog Præsident o. s. v. dannet et Bindeled mellem de efterhaanden afholdte Forsamlinger.

I Horsensmødet opstod Fordringen om Landhuusholdnings-selskabets Deeltagelse, ved at dets yngste Præsident skulde være bestandigt Medlem af Comiteen og ved at Selskabet afholdt Pengeudgifterne; — hertil kunde man imidlertid ikke forpligte sig. Formandsposten i Landhuusholdnings-selskabet vilde paa den Maade blive saa besværlig, at Antallet af dem, som kunde modtage Valg hertil, derved vilde indskrænkes betydeligt; — i Odense gif den yngste af Præsidenterne, Etatsraad Tesdorpf, ind paa at fungere, men erklærede derefter ei at ville overtage nogen Forpligtelse til at gjentage det. Pengeudgiften vilde let komme til at tære for meget paa Selskabets Kræfter, saa at andre nyttige Formaal maatte lide derved. Hidtil har det jo været Skik, at den Egn, hvori Mødet holdtes, sammensjød de nødvendige Midler dertil; men en saadan Hjælp turde man naturligviis ikke regne paa, naar det vidstes, at Landhuusholdnings-selskabet vilde udrede det Manglende. Det er nok almindeligt i England, at Landhuusholdnings-selskabet indretter og leder slike Sammenkomster; men der dreier det Hele sig næsten udelukkende om Udstillinger, — Forhandlingerne spille en aldeles underordnet Rolle, — og en i den første Aabningstid anseelig, senere moderat, Entree, tilligemed de udviklede Forbindelsesmidler sikrer der en Indtægt, som rigelig dækker Omkostningerne, — og vedkommende Byer, der ere Samlingssteder,

tilbyde i Almindelighed at gjøre de fornødne Forstud. Her i Kjøbenhavn vilde det Samme, som Erfaring før har viist, i Hovedsagen blive Tilfældet, ligesom Landhuusholdningssekskabet, der har sit Hovedsæde her, ogsaa nok da kunde besørge Ordningen; men andetsteds bliver det for vanskeligt. Et Delegeretmøde fra hele Landet skal derimod finde al mulig Smødefkommen hos Sekskabet, hvis Præsidium gjerne vil tiltræde det, skaffe det Locale og i det Hele taget hjælpe det tilrette. Om en saadan udvalgt Forsamling valgte Præsident for det kommende store Landmandsmøde, vilde vist være heldigt, og ingen praktisk Modstand støde paa; i Henseende til Dommere derimod er Forholdet sikkerlig anderledes; udpege en Deel Mænd til Forsamlingens endelige Valg lod sig maaskee gjøre, men afgjørende at vælge dem, vil vække Misstemning. Det har engang været forsøgt, men gav baade et colossalt Arbeide og megen Utilfredshed. Er den nuværende Fremgangsmaade end ikke udmærket, saa er den dog vistnok den bedste, vi kunne faae for tiden. I England bestemmes unægtelig Dommerne af Bestyrelsen; men det lader sig bedre gjøre der, hvor der afholdes aarlige Sammenkomster, og der har uddannet sig en Praxis, saa at tilnærmelsesviis de samme Mænd vælges og møde hvert Aar.

Faste Regler for Bedømmelsen kunne neppe gives; Praxis, Critik og Valget af dygtige Mænd vil ogsaa være den rette Regulator.

Den foreløbige Forsamling vil saaledes have at bestemme Præsident, Vicepræsident, Mødested og Tid m. m., og Landhuusholdningssekskabet kan kun udrette dette ved Hjælp af Delegerede for hele Landet. Kunne saadanne bringes til at møde, var den heldigste Tid maaskee i Juni, — efter Terminen.

Forpagter Heide har ikke de af sidste Taler fremhævede Betæneligheder ved at lade ogsaa Dommernes Valg foregaae iforveien. Med Hensyn til Reglerne for Bedømmelsen ved Dyrskuet, som han anseer det for nødvendigt at faae fastsat, saa mener han ingenlunde, at de skulde fastslaaes til at gjælde for bestandig, — de Delegerede skulde blot opstille dem for det

bestemte Møde, saa at de gjerne kunne forandres fra Aar til andet. Noget tilnærmelsesviis Saadant have vi jo altid haft; men det er først blevet opstillet og vedtaget i selve Hovedmødet, medens det vistnok vilde være til Gavn, om saadanne Regler kunne blive bekjendte i en viid Kreds forinden.

Profesor Brosch finder en Delegeretforsamling at være et altfor svært Apparat til at vælge Dommerne. Derimod vilde det tiltale ham, om Landbosforeningerne hver i sin Kreds kunde udpege Mænd, som fandtes at egne sig dertil, — altsaa fremstillede en Art Storjury, hvoraaf saa Præsidiumet havde at udvælge til de forskjellige Forretninger.

Vi have nok altid haft „Ordensregler“ og kunne selvfølgeligen ikke arbejde uden saadanne; men det her i den Retning Fremførte havde han maattet opfatte som Forlangende om „videnskabelige Regler“, og de, formener han, bør ikke opstilles saaledes.

Lector Stockfleth bekræfter ligeledes, at det ikke er „videnskabelige“, men kun er „Ordensregler“, som vi hidtil have benyttet. Ved et mindre Møde i Roskilde gjorde man i sin Tid et schematisk Udkast til den Protokol, som skal føres (see Ugeskr. for Landm. 1862), og udtalte Ønsket om, at dette Schema maatte blive benyttet ved alle Møderne, for at gjøre det saaledes fremkomne Materiale tjenligt til statistisk Brug.

Profesor Førgensen beder de ærede tilstedeværende Medlemmer af Landbosforeningerne om at udtale, hvorledes de formene, at Foreningerne ville stille sig til det fremkomne Forslag.

Grev Holstein-Holsteinborg gjør opmærksom paa, at de locale Dyrskuer paa Sjælland i Almindelighed afholdes i Mai og Begyndelsen af Juni, hvorfor den Tid neppe bør vælges til de Delegeredes Sammentræden, da de samme Mænd, som ere virksomme ved Dyrskuerne, i Reglen ogsaa ville være de, som ville blive valgte til Delegeretmødet.

Forspagter Bøch erkjender, at Forholdene have medført, at vi maae ligesom begynde den hele Ordning forfra, og finder

den her af den ærede Indleder foreslaaede Maade særdeles heldig.

Regler, som gaae en Deel videre end til alene at være Ordensbestemmelser, formener han vel kunne bestaae, og have tildeels været anvendte hidtil. For Hestenes Vedkommende har Taleren ingen Erfaring; men ved Kvæget har en vis Pointbedømmelse dog altid været i Brug, og hvilket Udgangspunkt man end vil tage, maa jo Dommene kunne betegnes ved Talfstørrelser, som angive deres relative Værdning. Saa lav en Scala som mulig er vist den bedste; — saadanne, som have indtil 100 Points, ja hvor der endog ansættes $\frac{1}{4}$ Point, forvirre mere, end de gavne. Critiken, hvis formeentlige Fraværelse her er blevet beklaget, er i Realiteten tilstede, om den end, maastee af overdreven Rænsomhed mod Dommerne, holdes noget for meget tilbage fra Offentligheden.

Meest praktisk var det vistnok at vælge Dommerne paa lang Tid.

Kammerraad Neergaard mener, at de Spørgsmaal, som først ligge for, ere: naar og hvor det næste Møde skal afholdes. For Dieblirket egner Sylland sig neppe til Samlingssted, dertil er det for udsuget; — da det nu her iasten er blevet fremhævet, at en større By gjør Ordningen lettest, skulle vi da ikke bestemme det næste Møde til at samles i Kjøbenhavn, og bede herboende Mænd om at tage sig af Forberedelserne og Ledelsen.

Det at vælge Dommere, har hidtil taget saa lang Tid for Forsamlingerne, at det var heldigt, om Andre vilde udføre det. At det virkelig skulde lykkes at faae Delegerede til at møde og paatage sig dette, betvivler han. Det kongelige Landhuusholdningselskab kunde godt selv bede enkelte hæderlige Mænd at sammentræde og besørge Valgene.

- Professorens Førgensen oplyser, at Landmandsmødet 1869, som falder sammen med Landhuusholdningselskabets Hundredeaars-Jubilæum, er bestemt til at afholdes her i Hovedstaden; det var derfor vist bedst at vælge et andet Mødested for den førstkommende Forsamling.

Forpagter Heide anseer imod Kammerraad Neergaard ingenlunde Afholdelsen af en Forsamling for at afkræve den vedkommende Egn noget Offer.

Delegerede ville optræde med mere Vægt og almindelig Tilslutning end Mænd, som blot ere indkaldte af Landhuusholdningselskabet.

Kammerraad Neergaard troer dog ikke, at Sylland hverken kan eller ønsker at bære de Udgifter, som et Landmandsmøde medfører, og som kunne blive yderligere forøgede denne Gang, ved at Deeltageres Antal formeentlig vil blive ringe.

Færgemester Mourier-Petersen vil, skjøndt Forhandling om Tid og Sted vel egentlig ikke havde været paatænkt her, da det nu er kommet paa Bane, desangaaende henholde sig til den sidste Talers Ytringer. Hvor man saa vil afholde Mødet, udeblive vist næsten alle Syderne; — ja end ikke en Delegeretforsamling, troer han, lader sig bringe tilveie.

Consul Mørck tør rigtignok ikke paatage sig bestemt at modsig den her givne Fremstilling om Stemningen hos den jydste Landmand, som de ærede sidste to Talere ansee for at være saa trykket, — hvad derimod Communerne angaaer, saa kan han forsikre, at hos dem vil Lyften til et saadant Foretagende ikke findes at være svækket. I Odensemødet fremkom som bekjendt Aarhus med en Indbydelse til at samles der næste Gang, og han er vis paa, at man er villig til endnu at staae ved dette Forslag. En større Provindsby turde i det Hele taget være at foretrække for Rjøbenhavn, som paa saa mange, det egentlige Formaal uvedkommende, Maader absorberer Landmændenes Opmærksomhed.

Gaardeier S. Pedersen synes, at mange Grunde tale for at afholde Mødet i Sylland, vor største Provinds, som i nogle Henseender hidtil har været lidt stedmoderlig behandlet, og at Stemningen der skulde være imod saadant, kan han neppe ret troe. Syderne maae netop være tilfredse med en Ordning, som sparer dem en lang Reise, en kostbar Røcegtransport o. l., ligesom denne Deel af Landet, som jo staaer meest

tilbage i Udvikling, ogsaa trænger meest til den Impuls til Fremstribt, som en saadan Sammenkomst maa føre med sig.

Forsaaavidt enkelte af de Delegerede til det forberedende Møde af Pengehensyn skulle maatte undslaae sig for at komme, kan den Landboforening, som opfatter sit Kald rigtigt, umuligen vige tilbage fra at understøtte sin Udvalgte til Reisen. Med Forslagsstilleren maa han lægge stor Vægt paa denne Delegeretforsamling, der sikkerligen vil medføre en gavnlig rast Betydelig virkning imellem vore forskellige Landboforeninger.

Kammerraad Neergaard tvivler ikke paa, at hvilken som helst af Landets Kjøbstæder gjerne vil see Landmandsforsamlingen sammentræde hos sig; men skaffe de fornødne Midler dertil ville de neppe paatage sig, og da Deeltagerens Antal formeentligen vil blive ringe, maa Tilskuddet være forholdsvis større. Her i Kjøbenhavn hjælper det store Publicum tilstrækkeligen til at bære Udgifterne.

Gaardeier S. Pedersen finder, at disse Oplysninger tale for, i det Hele taget intet Møde at sammenfalde iaar.

Consul Mørck troer rigtignok heller ikke, at nogen af Byerne vil bære Omkostningerne, om den end var villig til at staae i Forstud. Det vilde blive Comiteens Sag at gennemføre det Hele som Entreprise, — og der kunde under de nuværende Forhold maaskee nok være Anledning for den til at være varsom.

Men ere de jydsk Landmænd saa trykkede, bør Mødet netop holdes, hvor Byerne kunne komme til det uden stor Uleilighed og Omkostning, — og i en jydsk By bliver Opholdet billigere end i Kjøbenhavn.

Grev Holstein-Holsteinborg er ogsaa stemt for, at Oboerne denne Gang bære deres Penge til Sjælland. Om Kjøbenhavn end ikke i og for sig er et dyrere Opholdssted end t. Ex. Aarhus, saa foranlediges dog let flere Udgifter her.

Da det forresten jo slet ikke er Hensigten at holde noget Møde før til næste Aar, saa har Stemningen Tid nok til at reise sig forinden.

Bøgermester Mourier-Petersen: De af Hr. Consul Mørck fremførte Bemærkninger om Stemningen i Aarhus By ere vist fuldkommen correcte; men da Communen sikkerlig ikke vil afholde alle Udgifterne, der saa stulle dækkes fra flere Kilder, og deriblandt Omegnens Landmænd, frygte disse neppe uden Grund en saadan Beføstning.

Forpagter Heide gjør opmærksom paa, at Discussionen ved at beskæftige sig med Mødestedet for den Landmandsfor-samling, der ei skal træde sammen før 1866, er kommen bort fra det egentlig foreliggende Spørgsmaal: Skal det kongelige Landhuusholdningselskab opfordre Landboforeningerne til at sende Delegerede, der, sammen med Selskabets Præsidium, kunne forhandle om Ordningen af de fremtidige større Landmandsfor-samlinger?

Gaardeier R. Pedersen advarer mod at tillægge den oekonomiske Side af Sagen en saa stor Betydning, som flere foregaaende Talere have gjort. Var det et Hovedhensyn at tage, burde man jo altid tye til Kjøbenhavn, hvor Erfaring viste, at Foretagendet ligefrem kunde give Indtægt i klingende Mønt. Men vigtigere var den Indflydelse, som det kunde have for Landets Opkomst i det Hele taget, og ved at afholdes t. Ex. i Jylland vilde Forsamlingen sikkerligen give tifold større Udbytte end i Hovedstaden, som derfor vist ikke burde vælges uden ved saadanne særegne Leiligheder, som den Hundredeaarssfest, der er omtalt at ville falde sammen med Mødet 1869 o. s. l.

Kammerraad Quistgaard fraraader Landhuusholdnings-selskabet selv at udpege Dommerne, hvorved megen Jalousie vil vækkes. De landoekonomiske Selskaber bør helst vælge dem.

Det er vist godt, at der intet stort Møde bliver iaar; men naar det sammentræder, synes Aarhus at egne sig fortrinlig dertil.

Gaardeier S. Pedersen anbefaler snarere at tænke paa det kvægopdrættende Vesterjylland, Ringkjøbing t. Ex. eller Viborg.

Profesor Jørgensen ønsker, da der synes at være temmelig Enighed om, at Landhuusholdningselskabet skal gjøre Skridt til at samle Repræsentanter for de forskjellige Egne til nærmere Forhandling, at høre Udtalelser, om hvilken Tid man tør antage der vilde være disse Herrer beleiligt.

Kammerraad Jespersen foreslæaer September Maaned; Høsten er da tilendebragt, og mange af dem, hvis Valg man kan forudsee, ville alligevel til den Tid komme til Kjøbenhavn.

Jægermester Mourier-Petersen troer, at Oktober vil passe bedre for de jydsk Landmænd, hvis Høst ender lidt senere end Dboernes, og som da ogsaa kunne faae Vintersæden i Jorden forinden.

Grev Holstein-Holsteinborg slutter sig til det sidste Forslag, hvorved de Landbosforeninger, som endnu ei have tiltraadt eller kjende Sagen, faae Tid til at discutere den paa deres Sommer-Generalforsamlinger.

Profesor Jørgensen tør ikke uden nærmere Overveielse gaae ind paa saa lang en Udsættelse, da man maa tage Hensyn til, at den eventuelle Comitee kan faae tilstækkelig Tid til sine Arbeider.

Grev Holstein-Holsteinborg anmoder om, at der da maa blive stillet en directe Opfordring til alle Landbosforeninger.

Profesor Jørgensen: Der vil snart blive skrevet til dem alle.

Landsthingssecretair Dessau haaber, at man vil give Comiteen rigelig Tid. Horsenscomiteen mærkede stor Ulempe af at have begyndt seent at arbeide. I Odense begyndte man tidligere, men blev dog ingeniunde for hurtigt færdig.

Gaardeier S. Pedersen spørger, om Landhuusholdningselskabet vil befordre en stærkere Sammenarbeiden mellem Landbosforeningerne.

Profesor Jørgensen mener, at naar nu Repræsentanterne komme sammen, have disse jo den bedste Leilighed til selv at knytte Forbindelsen.

Statsraad Drewsen (fungerende Præsident) har ikke været uopmærksom for, at den nu sluttede Discussion paa flere Stadier har været ført noget bort fra det egentlige Kjerne-spørgsmaal, men antager det ikke for rigtigt i en Forsamling af denne Character at forhindre opløsende og interessante Udtalelser, selv om de kun staae i en løsere Forbindelse med den forhandlede Sag.
